TA' L-AHHAR JIĠU L-EWWEL

"F'Mejju aħsad imqar kien plejju": igħid il-malti. Kien għadda x-xahar tar-Rużarju u l-egħlieqi tal-qamħ kienu laħqu għall-ħsad: taħt ix-xaqliba tal-Fawwara, il-għalqa ta' wieħed bidwi, kienet tmewweġ bħal baħar tad-deheb; kull żbula daqs hiex kienet tiswa mitqilha deheb: ftaqadha (1) kemm-il-darba sidha, u ried lil kulħadd għal fuq tal-"Ħmiel" hekk kien jisimha il-ġonta raba'—u l-ixirka sa filgħaxija meddew iż-żara' għamar għamar u ħasdu sa l-inqas żbula.

Il-għada mat-tbexbix il-ġlajka kollha mal-bidwi u uliedu, rmaw iġorru l-ħsad għad-dris, għal fuq l-andar u sal-għabex, iż-żara' kollu kien imferrex mal-qiegħa kollha.

—Xeddu ż-żewgt ifrad u l-ferħ tal-bagħal qal il-missier lill-kbir u l-fustani u rħewlha għal fuq l-andar għad-dris; għal xi d-disgħa kielu ħobża tal-maħlut kull wieħed, daqshiex; żebbuġ żejt ġbejniet . . . ġidra tas-saqwi . . . kollox minn tagħhom: wara l-fatra kulħadd għal fuq is-satal biex jieħu belgħa u suq għax sebaħ.

Għedna moqbejl (2) li l-qamħ inġarr kollu għal fuq l-andar iżda ma' ġenb mogħdija sewwa sew ħdejn gurna biswit il-qiegħa xi qabda żbul baqgħet fl-art mal-ġarr:—u daż-żbul, ħaġa ta' xej... irfes l-andar u ġib min jirfes iż-żbula toħroġ mit-tiben, u l-qamħa tingħażel miż-żbula, fi tliet ijiem dirsu kull m'hemm ! jabni . . . tliet bhejjem bħal dawk! u l-bidwi, stenna ir-riħ jonfoħ minn fuq il-Għallis jew minn ġol Magħtab, biex iderri it-tagħam.—Ir-riħ jonfoħ minn fuq il-Madliena—qal il-bidwi lill-kbir; u f'radda ta' salib kulħadd bil-midra u l-luħ għal fuq l-andar. Jekk iżomm riħ fuq, ma jibqax għabra sifa mat-tagħam, qallhom il-fustani . . . u balleġ hekk kien: ir-riħ rama għaddej sabiħ sabiħ, minn fuq il-Qawra sal-Madliena u sa nżul ix-xemx ma baqax sifja mal-qamħ, derrew żewġ ħalel !

Il-għada fuq il-midrus, xeħtu l-ħalla żara' l-oħra, ir-riħ baqa' jfewweġ u sa fil-għaxija għaddew it-tagħam kollu bl-imdiera u l-luħ għas-sifa u t-trab.

---

(1) Tiftaqad–Iddur b'għajnejk l-uċuħ tar-raba' u tithenna bih.

(2) L-ewwel.

"U dik is-sħaba", qal iċ-ċkejken fost l-aħwa,"xejn ma f'għajni minnha, ħabba trid biex traxxax matulek ja lejl ?" "Dak ħajbur (1) wieġbu l-missier, jisfa fix-xejn. Għada, xedd il-ferħa, qal il-bidwi lill-fustani, tiha erba' jew ħamest għamar xkejjer tal-faxx, u nikinsu kollox għal-ġewwa l-għorof u, f'kemm ili ngħidlek, min jobrom l-għerwa għar-rabta tat-tiben ta' l-oħxon, min isewwi l-ixibka tat-tiben tar-rqiq, min jilqa' s-sifa, min it-tagħam min igħabbi, min iġorr u ħażnu kulma kien hemm fuq l-andar fil-għorof tar-razzett; u s-sifa għal-fuq il-miżbla. "Issa għal wara l-imnarja ngħarrblu it-tagħam minn xi żniela (2) qallhom il-bidwi

—Għadni nisma' d-daħk... il-ksur tal-għana minn fuq il-qiegħa għal ġor-rażżett jidwi f'widnejja. Għaddiet l-Imnarja, it-tagħam naqqewh, dawwruh, għal xi ramla u modd minnu, il-kbir għabbih fuq il-ħmara għal għand it-taħħan, hu l-vojt għal krexximonja qallu missieru; —u ċeklem-ċeklem; għal għand Kanġu-ta'-Meniċa: —battu l-ixkejjer fuq in-nasba... u: meta niġi għat-tħin Kanġ ?— qallu bin il-bidwi, —"Oqgħod ittennieh, għax il-lum ħfief nitfa waħda mix-xogħol; kif indawru dik il-għarma,naqilbu għal fuqek" wieġbu Kanġu u sa siegħa lejl, it-tagħam kien tħin; it-tqiq u n-nuħħala kollox għalih. Kanġu kien irkaptat tajjeb; l-erba' pari ġebel u bl-arbitlu kollu; kellu l-għira u l-laqta għax-xogħol tat-tħin.

Sa filgħodu ħames wiżniet mit-tqiq, kienu disa' ħobżiet daqsiex, fuq il-farxa tal-ħobż mgħottija bil-mindil (3).

—Il-ħobż hemmx egħżeż minnu taħt il-kappa tax-xemx, xhemm iżjed ta' fejda iżjed bnin u li jirfidna fost il-ħlejqiet kollha bħall-ħobż ! Il-ħobż kullimkien issibu... Kulħadd iħobbu: il-għani u l-fqir, ix-xiħ u ż-żagħżugħ, kulħadd: mill-ħakem sa nies ta' ġol ħabs : tenni kul, tenni u arġa', l-aħjar ikel u kulu waħdu; għandek tistmerru... iżda l-ħobż dejjem tajjeb; waħdu u mal-ġwies ! Il-ħobż f'kelma waħda ħabib kulħadd. Alla u l-ħobż huma l-għajxien tal-bniedem; Dak tar-ruħ, dan tal-ġisem. Jekk timrad, malli tieħu ftit tas-saħħa, l-ewwel waħam li jiġik, tal-ħobż : priklu ma jissejjaħx, grazja t'Alla l-ħobż !... u x'jgħallimna nitolbu ta' kuljum il-Mulej; m'hux il-ħobż ? !

---

(1) Hajbur–Sħab ħafif mexxej.
(2) Zniela–Naqra ta' ħliefa tat-tagħam.
(3) Mindil–Tvalja tal-ħobż.

—U ż-żewġ żbuliet ħallejnihom bħal ruħ żota ġol-mandra ħdejn il-mogħdija !... Għaddew minn hemm ħut Lażżru (il-fqar) ġabru u laqqtu l-fdalijiet kollha; iżda ż-żbuliet ħadd minnhom ma ntebaħ bihom; u qassis, li kien nieżel minn taħt il-ħajt, ma' ġenb il-mogħdija, ġej minn għand il-flien, qrin (1) tiegħu fqir daqs ġobb, li kien ħadlu l-aħħar kisra ħobż u xi ħaġa taż-żgħar, ta' fuqu senduqu; lemaħ iż-żbuliet, tbaxxa, radd il-ħajr l'Alla, ġabarhom, fesdaqhom bejn qigħan idejh ... ma kellux biex jitrejjaq dik il-lejla ! u ... iżda ftakar, fi ħtieġa aqwa ... rabat f'tarf il-maktur dak il-ftit qamħ; intasab bil-qiegħda fuq ġebla, jaħseb u jitħasseb, kemm xogħol għadda minn għala dak il-qamħ li nżara' u nħasad f'dik il-għalqa sa ma ssawwar ħobż ... u kif it-tagħam misrur fil-maktur kien fi ħsieb Alla, maħtur, fost ħutu l-oħra !... u kif kien jogħla fi ħsiebu jara serbut nemel iġorr xi erba' qamħiet u għasfur niżel naqqar li fadal ... u aktar daħal il-ġewwa fil-ħsieb fuq id-destin ta' dawk iż-żewġ żbuliet ! U qam u ssokta miexi lejn id-dwejra; kif wasal; taħan it-tagħam. għarbel u għażel it-tqiq min-nuħħala, ħallat koċċ ilma mat-tqiq; għaġnu, ħmih u l-għada kmieni kmieni fuq il-mitbaħ bil-qima kollha tbaxxa għar-rkobbtejh quddiem dik il-qawara bajda tal-ħobż ... qal ħames kelmiet u ż-żbuliet tbiddlu ... f'Alla ! !

Ta' l-aħħar jiġu l-ewwel. Kliem Kristu !

R. M. B.

(1) Qrin—Ta' mpar miż-żmien, jew li kienu jgħixu flimkien ħabta waħda. Jien u l-flien qrejjen,